

Sirató Ildikó

Könyvtár és színház

A nemzet szellemi kincseit őrző, létével és folyamatos működésével önmagában is nemzeti kincsé vált, s ennek felelősségével és lehetőségeivel bíró Országos Széchényi Könyvtár különlegesen értékes tematikus egysége az a színháztörténeti gyűjtemény, amely önállóvá ugyan csak 1949-ben lett, ám már az intézmény föllállításától kezdve gyarapodott a magyar színházra vonatkozó dokumentumokkal.

A színháznak a reformkorban betöltött kiemelkedő művészi-kulturális, közösségi-társadalmi szerepére tekintettel nem csodálhatjuk, hogy az eleinte a gyűjtők és adományozók jóvoltából állományba került színdarabszövegek, zsebkönyv- és színlapanyagkéziratok nyomán később is a gyarapítás egyik irányát jelentette a színjátszás dokumentálása. A 19. század folyamán színházi alkotóktól teljes hagyatékok jutottak a közgyűjteménybe, olyan lehetőségeket teremtve a kutatásnak, amelynek eredményei példaértékűen alapozták meg a magyar színházi forráskutatást és színháztörténet-írást. A 20. században szcenikai és fényképészeti dokumentumok, a színjátékmű összetettségét jól reprezentáló újabb forrástípusok is megjelentek az illékony műalkotás, a színjáték egyes elemeit megörökítendő, egészen a mai, immár digitális dokumentumokig. A történelem sodrában, például a második világháborút vagy az intézmény-átalakítások későbbi viharait követően a nemzeti gyűjteménybe került nagy és heterogén anyagú egységek kezelése új szervezeti formát kívánt. Így jött létre különgyűjteményként 1949-ben a Színháztörténeti Tár. Az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának és a magyar színjátszás történetét bemutató gyűjteményrészeinek leírását már elérhetik az érdeklődők a legkorosabb médiumok igénybevételével, internetes honlapon vagy akár virtuális kiállítás formájában is. Megismerhetik az impozáns számokkal reprezentált dokumentum-típusokat és csoportjait, feldolgozásuk érdekességeit. Nemcsak az olvasóteremben, hanem számos kiállításon, szépen illusztrált könyvben is találkozhatnak a magyar színháztörténet legfontosabb, legújabbban föltárt és leglátványosabb értékeivel. A múlt egyre közelebb kerül a jelenhez, hogy együtt segítsék a jövő felé indulást.

A mindig élő, változókéony és mozgékony színjáték, valamint a kincsképző, megőrző funkciójú könyvtár a maga stabilitásával és mindig felelősséggel megfontolt átalakulási folyamatával mintha a kulturális skála két pólusán helyezkednék el, egymástól szemléletben és módszerekben távol, ám valójában sokkal több közös pontjuk van, mint az előbbieknél alapján gondolnánk. Nem egy hosszú, merev tengely végein, inkább egy térbeli panorámát mutató kétdimenziós kép egymástól távoli pontjain található a könyvtár és a színház. Ám ha összefüggő körképként képzeljük magunk elé a művelődés szerkezetét és intézményeit, végül kiderül, hogy nem is esnek olyan messze egymástól. Bár a bibliotéka állandóságra, egyneműsége, alaposságra és biztonságra törekvése látszólag ellenté-

tes a színházi alkotás pillanatnyiségével, sok elemből szőtt színes komplexitásával, az élő kommunikáció véletlenszerűségével és az ebből fakadó izgalmas bizonytalansággal, valójában mindkét intézmény funkciója a kulturális tudás és a szellemi tartalom átadása, közvetítése. Az ember alkotta értékek hatásos továbbörökítése.

Az eszközök ugyan eltérőek, de ha a színházi működés dokumentumai – hogy megőrizhessük a színjáték elillanó lényegének és hatásának nyomait – könyvtárba, szakgyűjteménybe kerülnek, hogy így legyenek részévé a nemzeti kulturális kincsnek, s – nem halott vázként, hanem akkumulált tudásként és energiaként – annak a szellemi körforgásnak és diskurzusnak, amely az emberi közösségek túlélésének egyetlen lehetősége, mindkét intézmény betölti funkcióját. A megőrzött könyvtári egységek, muzeális tételek nem örökre zártak és holtak, hanem életre kelthetők, bekapcsolhatók a mindenkori élő, kulturális párbeszédbe, a színházi kontextusba is, hogy a szakember és a közönség, megismervén és földézvén az egyszer volt színjátékok egykori összefüggéseit és értékét, beépíthesse az emlékeket saját alkotásai vagy élményei közé. S minthogy a Színháztörténeti Tár gyűjteményének tárgya a színház, valóban élményt, s nem „csak” szellemi, hanem érzéki és érzelmi hatást is várhatunk egy-egy dokumentum közönség elé tárásától. A színházi forráskutatás, a színháztörténet, a színháztudomány nemcsak szűk szakmai közeg számára érdekes (amely már eleve kettős, tudományos és művészeti egyúttal, a kutatókon kívül a színházcsinálókat is magában foglalja), hanem mindazoknak, akik magát a színházat kedvelik, akik a művekre és a művészekre kíváncsiak.

A Színháztörténeti Tár muzeális, de folyamatosan gyarapodó, a színházi működést, az alkotók, a műhelyek tevékenységét, a rájuk vonatkozó dokumentumok és irodalom igen széles körét gazdagon reprezentáló gyűjteménye büszkesége lehet a nemzeti könyvtárnak, hiszen nem mindenütt található ilyen értékes gyöngyszemet hasonló foglalatban, amely a kultúra, a nemzeti művelődés e különleges területét, legnagyobb közvetlen hatású művészeti ágát reprezentálja. A múlt értékei azonban akkor értelmezhetők és értékelhetők mai kontextusban, ha a nemzeti könyvtár nemcsak megőrzésükre, hanem a legkorszerűbb és legalkalmasabb metodika és eszközök igénybevételével feldolgozásukra, sőt az ily módon érthetővé-élhetővé tett értékek megismertetésére is vállalkozik. A színháztörténet gyűjteményei (a nemzeti könyvtáré mellett ilyen szakkollekció még az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézeté), ahogyan maguk a színházi műhelyek is, a közönséggel való kapcsolatból nyerik éltető erejüket.

Nemcsak maga a felülmúlhatatlanul értékes gyűjtemény, hanem az azt elsődlegesen kezelő és föltáró munkatársak szakértelme és munkája is a könyvtárat s a nemzeti kultúrát gazdagítja. A hozzáférhetővé tett dokumentum-együttesek a sokoldalú és sok szempontú kutatást teszik lehetővé, s azt, hogy e művészettudomány eredményeinek nem szűk körű közönsége saját tapasztalatai alapján tudatosíthassa, megérthesse, mit is jelent a szólam: nemzeti érték, nemzeti kincs.

A múlt, a jelen és a jövő összekötése; az érték, a feladat és a cél egybekapcsolása; a hagyomány kincseinek, a hozzájuk rendelt mai munkának és tudásnak, valamint az ezekből származó közös eredményeknek a képviselője – e három hármasnak gyöngysorba fűzése olyan szép kihívás, amellyel a nehéz körülmények dacára is érdemes megküzdenünk.

(Mercurius 2006, szerkesztő: Ekler Péter. Az Országos Széchényi Könyvtár periodikájára a benne olvasható fenti közleménnyel hívjuk fel olvasóink figyelmét.)